

Wnioski *reductio ad absurdum* wykładni art. 165 § 1 pkt 2 k.k. w kontekście zwalczania środków zastępczych

Reductio ad absurdum conclusions of the interpretation of Article 165 § 1 point 2 of the Criminal Code in the context of combating narcotic replacement drugs

Abstract

The study includes the analysis of the interpretation of Article 165 § 1 point 2 of the Criminal Code in the context of fighting designer drugs, expressed notionally as narcotic replacement drugs, specified in the 2005 Act on prevention of drug abuse. Interpretative doubts occurring in this scope were shown by quoting selected rulings. The paper presents the *reductio ad absurdum* conclusions resulting from judicial decisions and their meaning for the decisions made by common courts.

Keywords

reductio ad absurdum conclusions, narcotic replacement drugs, designer drugs, launch, psychoactive substances, intoxicants, drugs.

Substancje nazywane powszechnie „dopalaczami” pojawiły się na polskim rynku narkotykowym w roku 2008¹. Konsekwencją wystąpienia tego rodzaju zjawiska w obszarze społecznym było odnotowanie poważnych skutków zdrowotnych w postaci zatruć i zgonów. Okazało się jednocześnie, że organy ścigania przystępując do działań mających na celu zwalczanie produkcji i obrotu dopalaczami, nie dysponują odpowiednim instrumentarium prawnym. Przepisy ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii² nie zawierały bowiem stosownych rozwiązań pozwalających na skuteczną walkę z nowymi substancjami działającymi podobnie do środków odurzających.

¹ Spółka World Wide Supplements Importer z Wielkiej Brytanii otworzyła pierwszy sklep z tzw. dopalaczami w Łodzi – <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/128182,pierwszy-sklep-w-polsce-ze-srodkami-odurzajacymi.html> [dostęp 03.01.2019].

² Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2018 r. poz. 1030 z późn. zm.), dalej u.p.n.

W praktyce ścigania sprawców rozpowszechniających dopalacze sięgnięto więc po istniejące rozwiązania, a mianowicie art. 165 § 1 pkt 2³ ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny⁴. Rozwiązanie powyższe wzbudziło jednak wątpliwości interpretacyjne, szczególnie w zakresie jego zastosowania w zw. z art. 4 ust. 27 u.p.n.⁵ Czyn zabroniony z art. 165 § 1 pkt 2 k.k. jest bowiem przestępstwem formalnym, którego przesłanki są spełnione przez realizację czynności samego sprowadzenia narażenia. Wystąpienie faktycznego niebezpieczeństwa nie należy do znamion czynu zabronionego, a tym samym wykazanie naruszenia zdrowia lub życia nie jest istotne dla przypisania odpowiedzialności karnej. Problematiczną kwestią w tym przypadku jest jednak udowodnienie faktycznego niebezpiecznego wpływu dopalaczy na zdrowie ludzkie⁶. W konsekwencji na kanwie sprawy prowadzonej przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku⁷, z uwagi na powyższe wątpliwości przedstawiono pytanie prawne do Sądu Najwyższego, dotyczące wprowadzania do obrotu szkodliwych dla zdrowia substancji, o których mowa w przepisie art. 165 § 1 pkt 2 k.k. W przedstawionej sprawie oskarżony prowadził sklep z dopalaczami, które zawierały związki wyczerpujące pojęcie środka zastępczego w rozumieniu ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Osoby, które dokonały zakupu substancji, a następnie ich spożycia, były hospitalizowane z objawami zatrucia, powodującego rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż 7 dni. Bezsprzecznie w tym ujęciu problem wykładni pojęcia „szkodliwe dla zdrowia” substancje (środki itp.) sprowadza się przede wszystkim do rozstrzygnięcia tego, czy chodzi tu o produkty szkodliwe ze swej istoty, czy też o takie, które nabrały cech szkodliwości wskutek wadliwego wytworzenia, transportowania lub składowania. Sąd Najwyższy, analizując przepis art. 165 § 1 pkt 2 k.k. w związku z art. 4 pkt 27 u.p.n. w ramach zadanego pytania przez Sąd Apelacyjny, doszedł do wniosków z kategorii *reductio ad absurdum*⁸.

³ Treść przepisu art. 165 § 1 pkt 2 k.k.: „Kto sprowadza niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w wielkich rozmiarach: wyrabiając lub wprowadzając do obrotu szkodliwe dla zdrowia substancje, środki spożywcze lub inne artykuły powszechnego użytku lub też środki farmaceutyczne nie odpowiadające obowiązującym warunkom jakości, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”.

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2018 r. poz. 1600 z późn. zm.), dalej k.k.

⁵ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2018 r. poz. 1030 z późn. zm.).

⁶ J. Narodowska, M. Duda, *Dopalacze – nowa forma patologii społecznej*, „Przegląd Policyjny” 2012, nr 4, s. 181-194.

⁷ Postanowienie SA w Gdańsku z dnia 27 lutego 2017 r., II AKa 281/16, niepubl.

⁸ Jak wskazuje filozof amerykański Nicholas Rescher, historia *reductio ad absurdum* sięga starożytności i jest wyprowadzana z greckiej frazy „hê eis to adunaton apagôgê”, oznaczającej redukcję do niemożliwego (*reduction to the impossible*), występującej już u Arystotelesa. Na najbardziej ogólnym poziomie argumentu *ad absurdum* polega na odmowie uznania określonego stanowiska ze względu na to, że jego akceptacja prowadziłaby do konsekwencji absurdalnych, w sposób oczywisty niemożliwych do przyjęcia. Te niemożliwe do przyjęcia konsekwencje mogą, według Reschera, przybrać kształt sprzeczności (konsekwencja *ad absurdum*), fałszywości (konsekwencja *ad falsum* lub nawet *ad impossible*) oraz nieprawdopodobieństwa lub anomalii (konsekwencja *ad ridiculum* lub *ad incommodum*). W praktyce argumentacji prawniczej wyróżnia

Na tle omawianego zagadnienia w pierwszej kolejności wyłaniają się problemy definicyjne dotyczące pojęcia „dopalacz”. W ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii „dopalacz” nie występuje, a art. 4 pkt 27 u.p.n. używa jedynie pojęcia „środek zastępczy”, które pojawiło się w ustawodawstwie polskim po raz pierwszy w ustawie z 1985 r.⁹ Dopalacz jest zatem terminem przyjętym w języku potocznym (w krajach zachodnioeuropejskich ang. *designer drugs, legal highs*), który nie ma charakteru naukowego¹⁰. Niemniej jednak pojęcie dopalaczy rozumiane jest jako zbiór różnorodnych substancji lub ich mieszanek o rzekomym lub faktycznym działaniu psychoaktywnym, które nie znajdują się w wykazie substancji kontrolowanych przepisami ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii¹¹.

W czasie rozpatrywania sprawy przez Sąd Najwyższy¹² zgodna ze stanem prawnym na rok 2013 definicja środka zastępczego (dopalacza) była odmienna od definicji z roku 2017. Pierwotnie środek zastępczy rozumiany był jako substancja pochodzenia naturalnego lub syntetycznego w każdym stanie fizycznym lub produkt roślinny, grzyb lub ich część, zawierające taką substancję, używane zamiast środka odurzającego lub substancji psychotropowej lub w takich samych celach jak środek odurzający lub substancja psychotropowa, których wytwarzanie i wprowadzanie do obrotu nie jest regulowane na podstawie przepisów odrębnych. Następnie definicja środka zastępczego została zmodyfikowana. Za środek zastępczy uznano produkt zawierający substancję o działaniu na ośrodkowy układ nerwowy, który może być użyty w takich samych celach jak środek odurzający, substancja psychotropowa lub nowa substancja psychoaktywna, których wytwarzanie i wprowadzanie do obrotu nie jest regulowane na podstawie przepisów odrębnych.

się dwa rodzaje *argumentum ad absurdum*: ściśle logiczny oraz pragmatyczny. *Argumentum ad absurdum* w wersji logicznej sprowadza się do przeprowadzenia dowodu przez zaprzeczenie (*proof by contradiction*). *Argument ten*, w przeciwieństwie do niżej omawianej wersji pragmatycznej, nie jest najpopularniejszym typem *argumentum ad absurdum* stosowanym przez prawników. Przykładem tej wersji *argumentum ad absurdum* może być argumentacja sądu, zgodnie z którą absurdalne jest przyjęcie, że można znajdować się w stanie nietrzeźwości, nie będąc w stanie po użyciu alkoholu. Absurdalność, o której mowa w tym przypadku, ma charakter analityczny, a więc może być stwierdzona na podstawie wzajemnej relacji słów czy też porównania ich definicji. Nie wymaga ona uzyskiwania dodatkowej wiedzy o świecie zewnętrznym. Natomiast pragmatyczna wersja *argumentum ad absurdum* polega na wykazaniu, że dane stanowisko, choć w sensie logicznym do pomyślenia, jest z jakiegoś powodu niepożądane lub nieakceptowalne. Taki sposób rozumienia *argumentum ad absurdum* prezentują: Bustamante, Kloosterhuis, Alexy oraz Feteris i w takiej wersji jest on najczęściej używany przez prawników (M. Matczak, *Argumentum ad absurdum w uzasadnieniu decyzji stosowania prawa a założenie o racjonalności prawodawcy – analiza*, Warszawa 2015, s. 2-3).

⁹ K. Tkaczyk-Rymanowska, *Kilka uwag na temat pojęcia środka zastępczego w aspekcie teoretyczno-prawnym*, „e.Palestra” 2016, poz. 23/A.

¹⁰ P. Jabłoński, A. Malczewski, *Dopalacze. Skala zjawiska i przeciwdziałanie*, Warszawa 2014, s. 4.

¹¹ A. Muszyńska, *Prawne aspekty reglamentacji obrotu tzw. dopalaczami*, „Homines Hominibus” 2012, Vol. 8, s. 186.

¹² Postanowienie SN z dnia 31 maja 2017 r., I KZP 5/17, LEX nr 2295106.

Wskazane w opracowaniu zagadnienie dotyczące wprowadzania do obrotu środków zastępczych jako szkodliwych dla zdrowia substancji wyłoniło się podczas rozpatrywania apelacji przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku¹³ przy następującym stanie faktycznym:

„J. G. wyrokiem Sądu Okręgowego¹⁴ w E. z dnia 31 maja 2016 r. został uznany za winnego tego, że:

– od dnia 29 stycznia 2013 r. w [...] działając jako prezes zarządu firmy «K.» sp. z o.o. z siedzibą w P., zaś od dnia 25 marca 2013 r. jako prezes zarządu firmy «C.» sp. z o.o. z siedzibą w P. do dnia 10 lutego 2014 r. w [...] działając wspólnie i w porozumieniu z inną osobą ze z góry powziętym zamiarem, prowadząc sklep «P.», a potem «Z.» w [...], spowodował niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób – klientów tego sklepu – w ten sposób, że wprowadzał do obrotu szkodliwe dla zdrowia substancje w postaci foliowych saszetek z niewielką ilością białego proszku lub mieszanki ziół, które to substancje zawierały związki, wyczerpujące pojęcie środek zastępczy w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii – tj. UR-144, N-etylokatynon, brefedron i pentedron, a z uwagi na ich właściwości chemiczno-toksykologiczne w przypadku przyjęcia ich w jakiegokolwiek formie i w jakikolwiek sposób, także jako składnik innych produktów stanowiły one zagrożenie dla życia i zdrowia zażywającej je osoby, a w wyniku przyjęcia tych substancji pokrzywdzeni zostali przewiezieni do szpitala i stwierdzono u nich objawy zatrucia, które spowodowały rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż siedem dni. Czyn ten zakwalifikowano z art. 165 § 1 pkt 2 k.k. w zw. z art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. Za tak opisany i zakwalifikowany czyn wymierzono oskarżonemu karę 2 lat pozbawienia wolności”¹⁵.

Następnie na gruncie powyższego stanu faktycznego Sąd Apelacyjny w Gdańsku przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu pytanie: „Czy wprowadzanie do obrotu środków zastępczych, o jakich mowa w art. 4 pkt 27 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii wypełnia dyspozycję wprowadzenia do obrotu szkodliwych dla zdrowia substancji z art. 165 § 1 pkt 2 k.k.?” Sąd Najwyższy szybko odpowiedział na tak postawione pytanie, wskazując, że dyspozycja art. 4 pkt 27 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1030 z późn. zm.) określa, że do środków zastępczych nie stosuje się przepisów o ogólnym bezpieczeństwie produktów. Sąd Najwyższy, analizując powyższą sprawę, przedstawił do rozstrzygnięcia jednak inne zagadnienie: „Czy wprowadzony w takich warunkach (np. jako odżywka dla sportowców) do obrotu towar zawierający w swym składzie komponent będący środkiem zastępczym w rozumieniu art. 4 pkt 27 ustawy

¹³ Postanowienie SA w Gdańsku z dnia 27 lutego 2017 r., II AKa 281/16, niepubl.

¹⁴ Wyrok SO w Elblągu z dnia 31 maja 2016 r., II K 1/15, [http://orzeczenia.elblag.so.gov.pl/content/\\$N/15101000001006_II_K_000001_2015_Uz_2016-05-31_002](http://orzeczenia.elblag.so.gov.pl/content/$N/15101000001006_II_K_000001_2015_Uz_2016-05-31_002) [dostęp 03.01.2019].

¹⁵ *Ibidem*.

z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1030 z późn. zm.), może być uznany za: szkodliwą dla zdrowia substancję, środek spożywczy lub inny artykuł powszechnego użytku, czy też środek farmaceutyczny w rozumieniu art. 165 § 1 pkt 2 k.k.”¹⁶.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że dla zaistnienia bytu przestępstwa z art. 165 k.k. wymagane jest „sprowadzenie stanu zagrożenia o charakterze powszechnym. Chodzi tu więc o niebezpieczeństwo narastające w czasie, którego zasięg jest tak duży, iż prowadzi do zagrożenia życia lub zdrowia wielu osób albo mienia o wielkich rozmiarach”¹⁷. Ponadto przy tzw. przestępstwach zagrożenia konkretnego na niebezpieczeństwo konieczne jest, aby zachowanie sprawcy wywołało konkretne i dające się udowodnić niebezpieczeństwo dla dobra chronionego¹⁸. Zachowanie sprawcy zgodnie z art. 165 § 1 pkt 2 polega na wyrabianiu lub wprowadzaniu do obrotu szkodliwych dla zdrowia substancji, środków spożywczych lub innych artykułów powszechnego użytku lub też środków farmaceutycznych nie odpowiadających obowiązującym warunkom jakości. Niewątpliwie chodzi tu przede wszystkim o żywność oraz produkty lecznicze, ale zakres czynności wykonawczych jest tu ujęty bardzo szeroko, gdyż obejmuje wszelkie inne szkodliwe substancje oraz inne artykuły powszechnego użytku, np. zabawki, odzież, kosmetyki, środki piorące. Należy jednak podkreślić, że konieczne jest spełnienie dwóch przesłanek: szkodliwości wprowadzonych do obrotu substancji lub produktów i następnie sprowadzenie przez to niebezpieczeństwa o charakterze powszechnym. Dlatego też nie może być uznane za wyczerpanie znamion przestępstwa z art. 165 k.k. wprowadzenie do obrotu, nawet na masową skalę, towarów lub substancji o nieznacznej szkodliwości dla zdrowia, powodujących tylko przejściowe i niegroźne zakłócenie czynności organizmu¹⁹.

Poddając analizie takie pojęcia jak „substancje”, „środki spożywcze”, „inne artykuły powszechnego użytku”, „środki farmaceutyczne”, wskazać należy, że: „substancją” jest pierwiastek chemiczny lub jego związki w stanie, w jakim występują w przyrodzie lub zostają uzyskane za pomocą procesu produkcyjnego, z wszelkimi dodatkami wymaganymi do zachowania ich trwałości oraz wszelkimi zanieczyszczeniami powstałymi w wyniku zastosowanego procesu, wyłączając rozpuszczalniki, które można oddzielić bez wpływu na stabilność i skład substancji; pojęciem tym należy także obejmować mieszaninę lub roztwór składający się z dwóch lub większej liczby substancji. Wskazać

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ A. Marek, *Kodeks karny, Komentarz*, wyd. V, LEX 2010.

¹⁸ Wyrok SN z dnia 12 czerwca 1987 r., III KR 205/87, LEX nr 17868.

¹⁹ Wyrok SN z dnia 30 maja 1977 r., IV KK 84/77, OSNPG 1977/11, poz. 104; wyrok SA w Rzeszowie z dnia 17 grudnia 1992 r., II AKr 116/92, OSA 1993/10, poz. 55 czy też postanowienie SA w Krakowie z dnia 11 grudnia 2013 r., II AKz 483/13, LEX nr 1402863.

należy, że przepis art. 3 ustawy z dnia 29 czerwca 2010 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia²⁰, przez odesłanie do postanowień rozporządzenia (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiającego ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołującego Europejski Urząd do Spraw Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiającego procedury w sprawie bezpieczeństwa żywności²¹, definiuje środek spożywczy jako jakiegokolwiek substancje lub produkty, przetworzone, częściowo przetworzone lub nieprzetworzone, przeznaczone do spożycia przez ludzi lub których spożycia przez ludzi można się spodziewać. „Środek spożywczy” obejmuje napoje, gumę do żucia i wszelkie substancje, łącznie z wodą, świadomie dodane do żywności podczas jej wytwarzania, przygotowania lub obróbki. Definicja ta obejmuje wodę zgodną z normami określonymi zgodnie z art. 6 Dyrektywy 98/83/WE i bez uszczerbku dla wymogów Dyrektyw 80/778/EWG i 98/83/WE. Nie są natomiast środkiem spożywczym pasze; zwierzęta żywe, chyba że mają być one wprowadzone na rynek do spożycia przez ludzi; rośliny przed dokonaniem zbiorów; produkty lecznicze w rozumieniu Dyrektyw Rady 65/65/EWG i 92/73/EWG; kosmetyki w rozumieniu dyrektywy Rady 76/768/EWG; tytoń i wyroby tytoniowe w rozumieniu Dyrektywy Rady 89/622/EWG; narkotyki lub substancje psychotropowe w rozumieniu jedynej konwencji o środkach odurzających z 1961 r. oraz Konwencji o substancjach psychotropowych z 1971 r.; pozostałości i kontaminanty (art. 2 rozporządzenia 178/2002)²². Podkreślić należy, że „artykułami powszechnego użytku” są wszelkie substancje i środki, których człowiek używa w codziennym życiu w celu utrzymania czystości, higieny osobistej (kosmetyki, proszki do prania). Należą też do nich dobra użytku kulturalnego, sprzęt elektroniczny, naczynia stołowe i kuchenne²³.

W tym miejscu wskazać należy również na definicję środka farmaceutycznego, zawartą w ustawie z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne²⁴, choć warto zauważyć, że ustawa nie posługuje się pojęciem środka farmaceutycznego wprost, lecz pojęciem produktu leczniczego. Zgodnie z art. 2 pkt 32 pr. farm. „produktem leczniczym” jest substancja lub mieszanina substancji przedstawiana jako posiadająca właściwości zapobiegania lub leczenia chorób występujących u ludzi lub zwierząt, lub podawana w celu postawienia diagnozy albo w celu przywrócenia, poprawienia lub modyfikacji fizjologicznych funkcji organizmu poprzez działanie farmakologiczne, immunologiczne lub metaboliczne.

²⁰ Dz. U. z 2018 r. poz. 1541 z późn. zm.

²¹ Dz. Urz. WE L 31 z 01.02.2002, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 6, s. 463, z późn. zm.

²² D. Gruszecka, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, LEX, 2014.

²³ R.A. Stefański, [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. V, Warszawa 2016.

²⁴ Dz. U. z 2017 r. poz. 2211 z późn. zm., dalej pr. farm.

Stosownie do unormowania z art. 25 ust. 1 i 2 pr. farm. podstawowe wymagania jakościowe i metody badań produktów leczniczych, ich opakowań oraz surowców farmaceutycznych określa Farmakopea Europejska lub jej tłumaczenie na język polski zawarte w Farmakopei Polskiej. Jeśli Farmakopea Europejska nie zawiera monografii, wymagania, o których mowa w ust. 1, określa Farmakopea Polska lub odpowiednie farmakopee uznawane w państwach członkowskich Unii Europejskiej albo w państwach członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronach umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym. Samo wytwarzanie lub wprowadzanie do obrotu produktów leczniczych niespełniających wymogów bezpieczeństwa, jednak bez stworzenia niebezpieczeństwa określonego w art. 165 k.k., może wyczerpywać znamiona czynów zabronionych z rozdziału 9 pr. farm.²⁵

Wstępna ocena problemu ukierunkowuje na twierdzenie, że art. 165 § 1 pkt 2 k.k. ma zastosowanie w sytuacji, gdy wszystkie opisane powyżej substancje, środki spożywcze lub inne artykuły powszechnego użytku lub też środki farmaceutyczne, nie odpowiadające obowiązującym warunkom jakości, są szkodliwe dla zdrowia.

Jak podkreślał Sąd Apelacyjny w Lublinie, „Zachowanie sprawcy, w tym wypadku wprowadzenie do obrotu szkodliwych dla zdrowia środków spożywczych, tylko wtedy wypełnia dyspozycję przepisu art. 165 § 1 k.k., gdy «szkodliwość środków» ma taki charakter i wagę, że czyni konkretnym i realnym zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego w poważnym stopniu, i ma charakter niebezpieczeństwa powszechnego (OSNPG 1977, z. 11, poz. 104). Twierdzenie prokuratora, że niewłaściwe warunki transportu mięsa, wcześniejsze jego rozmrażanie mają dowodzić, że mięso to było z tego powodu tak szkodliwe, iż spowodowało powszechne zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, jest chybione w stopniu oczywistym. Niewłaściwych warunków transportu nie należy utożsamiać ze «szkodliwością» przewożonych takim transportem towarów, albowiem ta ostatnia okoliczność jako przedmiot czynności wykonawczej, winna być udowodniona zgodnie z wszelkimi regułami procesowymi»²⁶.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku w uzasadnieniu postanowienia o zadaniu pytania do Sądu Najwyższego wskazuje na dwa różne rozumienia pojęcia szkodliwe dla zdrowia substancje. Pierwsze z nich, sprowadza się do poglądu, iż: „nie chodzi tu o substancje szkodliwe ze swej istoty, lecz jedynie o takie, które nabrały cech szkodliwości wskutek na przykład wadliwego wytworzenia lub składowania”²⁷. Drugie rozumienie opiera się

²⁵ D. Gruszecka, *op. cit.*

²⁶ Postanowienie SA w Lublinie z dnia 20 października 2006 r., I AKz 284/06, KZS 2007/2 poz. 61.

²⁷ G. Bogdan, [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny, Część szczególna*, t. II. *Komentarz do art. 117-277*, wyd. IV, Warszawa 2013 oraz K. Buchała, [w:] A. Zoll, K. Buchała, *Komentarz do Kodeksu karnego. Część szczególna*, t II, Kraków 1999.

na wskazaniu: że „szkodliwe dla zdrowia substancje” to takie, które stanowić mogą zagrożenie dla stanu zdrowia w przypadku zetknięcia się z nimi²⁸.

Sąd Najwyższy uznał, że problem wykładni pojęcia „szkodliwe dla zdrowia” substancje (środki itp.) sprowadza się przede wszystkim do rozstrzygnięcia tego, czy chodzi tu o produkty szkodliwe ze swej istoty, czy też o takie, które nabrały cech szkodliwości wskutek wadliwego wytworzenia, transportowania lub składowania.

Ostatecznie Sąd Najwyższy odrzucił to pierwsze, zdecydowanie zbyt szerokie rozumienie omawianego terminu. Taka bowiem wykładnia pojęcia użytego w art. 165 § 1 pkt 2 k.k. prowadziłaby do wniosków z kategorii *reductio ad absurdum*. Karalne bowiem byłoby wprowadzanie do obrotu niemal wszystkich produktów pochodzenia chemicznego, w tym farb, benzyny, rozpuszczalników, a także alkoholi, większości środków farmaceutycznych, a w końcu urządzeń elektrycznych oraz noży, siekier itp.²⁹ Należy podzielić w pełni powyższy pogląd Sądu Najwyższego. W dalszym ciągu mimo istnienia w powszechnej sprzedaży tzw. wzięwnych środków odurzających (klej butapren oraz różnego rodzaju farby, lakiery i rozpuszczalniki, a także gaz do napełniania zapalniczek), nie sposób wyobrazić sobie sytuacji wprowadzenia zakazu bądź koncesjonowania sprzedaży wszystkich produktów bądź ich części mogących wpływać negatywnie na zdrowie ludzkie. Jak wskazuje Sąd Najwyższy, „Również spożycie alkoholu może powodować skutki szkodliwe dla zdrowia. Gdy jednak nabywca poinformowany jest o tym, jaki towar kupuje, nie rodzi to skutków z art. 165 k.k.”³⁰

Wskazać zatem należy, że prawidłowo wyprodukowany, przewożony lub składowany np. rozpuszczalnik nie powinien stawać się źródłem niedopuszczalnego ryzyka dla życia lub zdrowia w szczególności przy zastosowaniu środków ostrożności wskazanych przez producenta. Jednakże zgodzić należy się ze stanowiskiem, że samo pouczenie o „zakazie spożywania” danego produktu może nie ekskulpować sprzedawcy czy producenta, w sytuacji gdy dany środek może oddziaływać negatywnie na organizm również w inny sposób (niż poprzez jego spożycie), a więc na przykład poprzez drogi oddechowe³¹.

Niezależnie od powyższego Sąd Okręgowy w Elblągu³² uznał, że: „Oceny co do posiadania przymiotu środka zastępczego nie zmienia fakt, iż na opakowaniach znajdowały się napisy «nie do spożycia», «chronić przed dziećmi», «produkt do użytku zewnętrznego». Ustawa z 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii w art. 4 pkt 27 przy definicji środków zastępczych używa określenia, że są one „[...] używane [...]”. „Spożycie”

²⁸ P. Pętasz, [w:] M. Królikowski i R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny, Część szczególna*, t. I. *Komentarz do artykułów 117-221*, Warszawa 2013.

²⁹ Postanowienie SN z dnia 31 maja 2017 r., I KZP 5/17, LEX nr 2295106.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

³² Wyrok SO w Elblągu z dnia 31 maja 2016 r., II K 1/15, http://orzeczenia.elblag.so.gov.pl/content/SN/15101000001006_II_K_000001_2015_Uz_2016-05-31_002 [dostęp 03.01.2019].

i „użycie” nie są tożsame w znaczeniu. Zakaz odnoszący się do niespożywania nie oznacza, że nie powinny być używane w inny sposób, stwarzający zagrożenie życia lub zdrowia. Faktem bowiem powszechnie znanym jest to, że używanie środków odurzających lub substancji psychotropowych czy środków zastępczych może odbywać się także poprzez drogi oddechowe.

Tym samym, niezależnie od uwag i napisów znajdujących się na opakowaniach tych środków, jeżeli w świetle poczynionych ustaleń przez organy sanitarne nie może budzić wątpliwości to, iż są one używane (a nie spożywane) przez małoletnich, skutkiem czego występują zachorowania, wówczas informacje zawarte na opakowaniach nie są skuteczne i nie powstrzymuje młodych osób przed ich używaniem³³.

Wykładnia art. 165 § 1 pkt 2 k.k. obecnie jest stosowana zgodnie z omawianym w niniejszym opracowaniu postanowieniem Sądu Najwyższego, o czym świadczy choćby wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 11 stycznia 2018 r., sygn. akt II AKa 266/17, zgodnie z którym: „Przepis art. 165 § 1 pkt 2 k.k. nie dotyczy substancji ze swej natury niebezpiecznych, którymi obrót jest zakazany, lecz dotyczy ochrony życia i zdrowia wielu osób, w sytuacji zetknięcia się przez nich z środkami ogólnie dostępnymi, co do których mają prawo być przekonane, iż ich «normalne» użycie będzie bezpieczne”³⁴.

Wprowadzanie do obrotu środków zastępczych w formie narkotyków, a nie pod postacią innych produktów wyłącza możliwość zastosowania art. 165 § 1 pkt 2 k.k., gdyż wskazane w powyższym artykule środki to takie, których wytwarzanie i wprowadzanie do obrotu jest legalne i uregulowane ustawowo. Środki zastępcze nie tylko nie podlegają kontroli pod względem spełnienia norm jakości, ale nie są w ogóle produktami legalnego obrotu. Karalność zachowania polegającego na wprowadzaniu do obrotu lub wytwarzaniu środków zastępczych wynika wprost z ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, jako *lex specialis* w odniesieniu do przepisów Kodeksu karnego. Przyjęcie odmiennej wykładni pojęcia szkodliwych dla zdrowia substancji konsekwentnie prowadzi do wniosków *reductio ad absurdum*. Odmienne kształtuje się natomiast sytuacja, gdy środki zastępcze wprowadzane są do obrotu „pod przykrywką” innych produktów, które nie są niebezpieczne ze swej istoty, np. odżywki dla sportowców, przy ich prawidłowej produkcji, przechowywaniu, oznakowaniu czy użyciu zgodnie z przeznaczeniem. Nabywca produktów znajdujących się w powszechnym obrocie zakłada, że ich użycie nie wywoła negatywnych skutków dla jego zdrowia i życia. Jeżeli jednak znajdują się w produktach substancje zastępcze, możliwe jest zastosowanie art. 165 § 1 pkt 2 k.k., przy spełnieniu jednocześnie przesłanki spowodowania niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w wielkich rozmiarach.

³³ Wyrok WSA w Olsztynie z dnia 6 lutego 2014 r., II SA/OI 1232/13, LEX nr 1435303.

³⁴ Wyrok SA w Lublinie z dnia 11 stycznia 2018 r., II AKa 266/17, LEX nr 2455116.

